

JEVREJSKO KULTURNO-PROSVJETNO I HUMANITARNO DRUŠTVO

LA BENEVOLENCIA

OD OSNIVANJA 1892 g. DO 1941 g.

Nakon dolaska Jevreja Sefarda u Sarajevo 1565. g. osniva se jevrejska opština – Kehila jehudit (Komunidad ħudia). To je, kao i u drugim gradovima, globalna zajednica u socijalnom smislu koja obuhvata religijsku, karitativnu službu kao i neko elementarno školstvo. U toj zajednici bogati pomažu siromašne u svakom pogledu. Takva zajednica ima i svoj kulturni identitet.

Ovakvo stanje, sa malim izmjenama, se zadržalo do 1878. g. Tada je došlo ne samo do zamjene vlasti od osmanske na austro-ugarsku, nego i do totalnog preokreta u društveno-političkom i naročito kulturnom pogledu. Bosanski Sefardi koji su poput drugih obrazovanih ljudi u Otomanskoj imperiji govorili turski, perzijski i bosanski, a posebno španski, talijanski, hebrejski i ħudeo-espanjol, postaju takoreći nepismeni, jer ne govore jezike novog kulturnog kruga kao što su njemački, engleski itd. Tada se pojavljuje potreba da se bosanski Sefardi u tom smislu i opismene. Oni su to vrlo brzo uradili. Prije toga su u sefardskom svijetu bila osnivana pobožna, pokopna i bolesnička društva pod imenom „Hevra kadiša“. O takvom sarajevskom društvu postoji podatak od 19.07.1885. g. u Arhivu Bosne i Hercegovine, kad je osnovano i dobilo statut izraelsko bolesničko i pogrebno društvo „HEVRA KADIŠA“.

Sarajevski Sefardi su se ubrzo nakon toga preorijentalisali i preuzeli novi evropski tip društvene organizacije. Jedna grupa najuglednijih i najsposobnijih sarajevskih Sefarda je već od 1890. g. počela sa pripremama za osnivanje jevrejskog, sefardskog društva evropskog tipa. Oni su 12.01.1892. g. potpisali prvi zapisnik (protokol) o osnivanju dobrotvornog društva kome su dali ime „LA BENEVOLENCIA“ – dobročinstvo – čime su htjeli da označe svrhu društva i u samom naslovu. To su bili: Izachar Z. Danon, Ašer Alkalaj, Ješua Danijel Salom, Jozef M. Izrael, Avram Danijel Salom, Salamon Albahari, Isak Salamon Salom, Bernardo

Pinto, Avram Isak Papo, Rafael Majer Altarac, Ezra Rafael Atijas, Avram Levi Sadić i Leon Juda Levi.

Nakon kratkog vremena formirano je predsjedništvo društva. Prvi predsjednik je bio Izachar Z. Danon, potpredsjednik Avram Levi Sadić, sekretar Bernardo Pinto, blagajnik Ašer Alkalaj, te odbornici Ješua D. Salom, Jozef Z. Danon, Jozef M. Izrael, Avram Isak Papo, Leon Levi, Rafael M. Altarac i Izidor Salamon Salom.

Na početku je „La Benevolencia“ bila samo karitativno društvo. Prvobitni zadatak toga društva je bio pomaganje siromašnim Sefardima što je tek nakon nekoliko godina bilo prošireno davanjem stipendija siromašnim šegertima na raznim zanatima, kao i nešto manje - učenicima. „Svako ko želi i hoće da sebi osigura budućnost, da nauči zanat ili da pohađa školu, a za to nema sredstava neka se prijavi La Benevolenciji. Ona će svakoga pomagati u stvaranju i obezbjeđenju njegove egzistencije“. Ovom objavom započela je „La Benevolencia“ krajem 19. vijeka svoje karitativno i prosvjetno djelovanje među Jevrejima. Važno je napomenuti da su poslije „La Benevolencije“ osnovana i druga jevrejska društva, većinom sefardska i to u periodu do kraja Prvog svjetskog rata. Djelokrug djelovanja tih društava bio je veoma raznolik, uglavnom karitativnog karaktera. Takva društva uglavnom nisu imala ni statute ni javne programe. Pokretači ili osnivači takvih društava su bili uglavnom pojedinci ili male grupe ljudi, mahom iz nekoliko bogatih sarajevskih porodica.

Na osnivanje društava tipa „La Benevolencije“ i drugih vjersko-nacionalnih zajednica u BiH,

veliki značaj je odigralo i nepovjerenje prema školama evropskog tipa u austro-ugarskoj varijanti. Radi amortizacije nepovjerenja je 1884. g. a na insistiranje austrijskih vlasti, formiran školski odbor za grad Sarajevo. Članovi toga odbora bili su: Esad ef. Kulenović, Pero Kraljević, Eduard Plajer i Hajndrih Levi - po jedan predstavnik svake vjerske zajednice. Ovaj odbor je u stvari bio savjetodavni organ vladinom povjereniku za prosvjetu, Kosti Hermanu. Drugi važan momenat je bio osnivanje Prve gimnazije u Sarajevu. Odmah nakon toga su se počela jevrejska djeca upisivati u tu gimnaziju, pored ostalih učenika drugih vjera. 1904. g. je već bilo upisano 66 Jevreja od ukupno 630 učenika, a u učiteljsku školu je tada bio upisan samo jedan Jevrej.

Na samom početku djelovanja „La Benevolencije“, a u skladu sa nepovjerenjem prema austrijskom tipu školstva, Društvo nije skoro nikako pomagalo učenicima ali je šegertima davalo po 200 kruna pomoći. U tu svrhu je tada ukupno bilo izdvojeno 5000 kruna.

1908. g. „La Benevolencija“ od lokalnog sarajevskog, postaje društvo svih Jevreja Bosne i Hercegovine i u takvom kapacitetu djeluje do 20. maja 1924. g. što predstavlja tridesetogodišnjicu uspješnog djelovanja. Rad i aktivnost tog društva do 1941. g. možemo podijeliti na tri razdoblja. Prvo je od 1892. g. Do 1923. g., drugo od 1923. do 1933. g. i treće od 1933. do 1941 g.

Period od početka do 1908. g. je bio ispunjen sakupljanjem članova i materijalnih sredstava za pomoć. Bitna karakteristika toga perioda je bila pojava prvih maturanata sa srednjih škola i stručna edukacija radničkog podmlatka te priprema kurseva za unapređenje stručnog znanja zanatlija. Ovakvim radom „La Benevolencija“ je veoma napredovala, brojno ojačala, te postala uspješno i ugledno društvo. Taj period je značajan po konsolidaciji finansija što je ostvareno uz pomoć zavidnog broja bogatih Sefarda, koji su društvu davali, za ono doba, relativno velike iznose novca.

25. maja 1924. g. novim pravilima društva dolazi do značajnih promjena, jer „La Benevolencija“

mijenja glavni cilj svoga rada. Prioritet društva je tada bio da se veća pažnja posveti raznovrsnoj edukaciji, nego karitativnom radu. Cilj društva od „dobročinstva i prosvjete“ se mijenja na „prosvjetu i dobročinstvo“. Član 3 novih pravila glasi: a) pružanje materijalne pomoći sefardskim Jevrejima iz Bosne i Hercegovine koji uče na srednjim, stručnim i studentima na visokim školama, b) namještanje i eventualno pomaganje mladih sefardskih Jevreja koji se odaju valjanim zanatima. Ukoliko sredstva dopuštaju, društvo će u novcu ili u naturi pomagati siromahe, Jevreje sefardskog obreda. U ovome periodu društvo je talentovane maturante srednjih škola, počelo slati u velike gradove u kojima su egzistirali ugledni univerziteti kao što su Beč,

Budimpešta, Prag, Berlin, Pariz itd. ili u Jugoslaviji više u Zagreb, a manje u Beograd. Tako je stvorena prva generacija ljekara, farmaceuta, veterinara, inženjera raznih smjerova, sudija, advokata i ostalih intelektualnih zanimanja.

Tokom Prvog svjetskog rata, rad „La Benevolencije“ je znatno smanjen, pošto su mnogi njeni članovi mobilisani i poslani na razne frontove. Nakon završetka rata, 1918.g. društvo se ubrzo revitaliziralo i znatno napredovalo. U drugom i trećem periodu rada, društvo omogućava školovanje još većeg broja srednjoškolaca i studenata i prosvječuje veliki broj Sefarda. Tada već društvo ne šalje gro studenata u Beč i Budimpeštu kao ranije, nego više u Zagreb i Beograd, ali ipak neki dobivaju stipendije za usavršavanje u Parizu, Berlinu, Milanu, Rimu itd.

Kao što je već rečeno, u maju 1924. g. „La Benevolencija“ puni trideset godina djelovanja. Na važnoj proslavi tridesetogodišnjice, najvažnija nejevrejska kulturna društva „Prosvjeta“, „Napredak“ i „Gajret“ čestitaju jubilej i odaju veliko priznanje društvu. U ime svih tih društava to iskazuje predsjednik „Napretka“ katolički župnik Tugomir Alaupović, poznat književni i kulturni radnik ovim riječima: „Kulturni život Bosne ne da se ni zamisliti bez blagotvorne akcije sarajevskih društava i značajno je, da je po hronološkom redu La Benevolencija od svih njih prva, najstarija. Jevreji Bosne su dokazali, koliko su dorasli za plodni i nužni kulturni rad, dokazali su to La Benevolencijom, koja čini čast i njima i gradu Sarajevu“. Alaupović je takođe naglasio činjenicu da je Bosna proizvela kao čist svoj specijalitet „jednu naročitu vrstu kulturnog djelovanja pomoću svojih, nadaleko čuvenih, prosvjetnih zajednica od kojih i La Benevolenciji pripada časno mjesto. Ta društva – naglasio je – takmiče se u kulturnom djelovanju ...“ (*Godišnjak La Benevolencije, 1933. g. str. 4*)

Dr Vita Kajon u istom Godišnjaku podcrtava „... prilikom te proslave došla je do očiglednog izražaja ona lijepa trpeljivost naše sredine“.

Najvažniji dio pomenute proslave je ipak bila Prosvjetna konferencija „La Benevolencije“, održana u svečanoj sali Gradske vjećnice, uz prisustvo delegata mnogih jevrejskih kulturnih ustanova iz Zagreba, Beograda, Osijeka kao i ogromnog broja jevrejskih intelektualaca iz Sarajeva. U glavnom referatu društva koji je podnio dr Vita Kajon, istaknuti jevrejski intelektualac, ponuđen je program vrlo smišljene saradnje na unapređenju rada za rješavanje kulturnih, prosvjetnih i humanitarnih problema koji su zajednički u svim jevrejskim kulturno-prosvjetnim ustanovama. Vodeću ulogu u tom radu imala bi „La Benevolencija“ pošto je najkompletnije jevrejsko kulturno-prosvjetno i potporno društvo. Program rada bi obuhvatao sredstva i načine rješavanja svih tekućih i budućih problema. Program kao i plan rada se sastoji iz osam teza od kojih svaka predstavlja po jedan problem koji treba da se riješi.

1. Sprečavanje hiperprodukcije jevrejske inteligencije. L.B. treba sa drugim jevrejskim ustanovama zaustaviti i spriječiti pretrpanost u nekim akademskim zvanjima, npr. advokatima, ljekarima, pravnicima i sličnim zanimanjima, te usmjeriti omladinu da izabire zvanja koja su također potrebna jevrejskoj zajednici, kao što su nastavnici, profesori, akademski muzičari, tehnički i finansijski stručnjaci, rabini sa filozofskom spremom, psiholozi i pedagozi.
2. Smanjivanje posredničkih zvanja.
3. Podizanje šegertske doma i usavršavanje postojećih šegerta radi primjene savremenih metoda u budućem radu.
4. Slanje većeg broja mladih ljudi na studije jevrejskih nauka, koji bi po završetku studija prenosili svoja znanja na učenike u jevrejskim školama.
5. Riješiti nedostatak prevodilaca savremene jevrejske književnosti na maternji jezik.
6. Osnivanje jevrejskog, teološkog seminara koji bi odgajao jevrejske, vjerske i duhovne vođe.
7. Stvaranje jevrejskog muzeja koje je nakon Prvog svjetskog rata predložio dr Salomon Alkalaj, poznati jevrejski kulturni radnik iz Beograda.
8. Potreba političko-državnog vaspitanja Jevreja u Kraljevini Jugoslaviji.

Nakon usvajanja ovih teza, predloženo je održavanje prosvjetnog kongresa svih jevrejskih institucija u Jugoslaviji. Pripremanje ovog kongresa je bilo povjereno „La Benevolenciji“ koja je bila inicijator održavanja ovakvog kongresa, pošto se već djelatnost društva proširila u to doba na cijelu Jugoslaviju. U tom smislu bili su imenovani mnogi povjerenici u svim većim gradovima tadašnje Jugoslavije, dok je u Banja Luci utemeljen pododbor društva koga je „La Benevolencija“ potpomogala sa 500 dinara mjesečno. Već uoči proslave tridesetogodišnjice društva, „La Benevolencija“ je, po novim pravilima, od usko sefardskog postala opšte jugoslavensko i transformiralo se od potpornog, prosvjetnog u pravo kulturno-prosvjetno društvo. Također je već sredinom treće dekade postojanja, stipendiralo preko sto studenata i po posebnoj odluci konferencije i oko tri stotine srednjoškolaca, a oko tristo pedeset šegerta je primalo redovnu pomoć.

Važno je spomenuti da je već do same proslave tridesetogodišnjice uočeno veliko zalaganje dvije markantne sefardske ličnosti. To su Ješua D. Salom koji je 1902.g. postao počasni član društva i ing. Isidor Sumbul. Obojica su postali i počasni predsjednici društva i to ing. Isidor Sumbul na glavnoj skupštini 15. februara 1924. g., a Ješua D. Salom na glavnoj skupštini 18. maja 1933. g.

U maju 1924. g. je izašla *Spomenica o proslavi tridesetogodišnjice jevrejskog kulturno-podpornog društva La Benevolencia* koju je uredio i bio glavni redaktor Stanislav Vinaver, a štampala ju je štamparija i cinkografija „Vreme“ A.D. u Beogradu iste godine.

Veliki broj prosvjetnih radnika je ubrzo nakon proslave počeo da djeluje volonterski. Vodili su kurseve za trgovce, zanatlije, činovnike i pomagali u širenju i usavršavanju njihovog znanja i rada. Rezultat toga je bilo djelovanje 98 Jevreja do Drugog

svjetskog rata. Među njima je bilo 65 učitelja, većinom učiteljica, a ostalo su bili nastavnici. Svi oni su uživali veliki ugled ne samo među Jevrejima, nego i među ostalim stanovništvom svih konfesija. Jedan vid realizacije zaključaka konferencije je bilo povećanje izdavačke djelatnosti. U daljnjim periodima je pored pomenute Spomenice izašao Godišnjak koji zajednički izdaju Jevrejsko kulturno-prosvjetno društvo „La Benevolencia“ u Sarajevu i Dobrotvorno društvo „Potpora“ u Beogradu, 1933 – 5694 g., koji je štampan u štampariji Menahema Pape u Sarajevu. 1935. g. izlazi *Maimonides Rambam*, Spomenica povodom osamstogodišnjice od njegovog rođenja 1135 – 1935 (ukrase izradio Daniel Ozmo, istaknuti sarajevski slikar, grafičar, dugogodišnji uvaženi član „La Benevolencije“). 1937. g. u Sarajevu je u izdanju „La Benevolencije“ izašla knjiga „Jevreji u Dubrovniku do polovine XVII stoljeća“, koju je napisao Jorjo Tadić istaknuti dubrovački književnik i istoričar. Štampana su i djela Isaka Samakovlije kao i neka druga jevrejskih i nejevrejskih autora.

Odmah nakon proslave pojačan je kulturni rad. Inicijativu za ovo dao je Središnji odbor društva, imajući u vidu da je „La Benevolencija“ u ranijem periodu uglavnom posredno doprinosila kulturnom razvoju sefardske sredine pošto je novčano

pomogala samo neke vidove obrazovanja

Jevreja u Sarajevu i BiH. kad je formiran određeni broj intelektualaca,

društvo je počelo i sa popularnim predavanjima. Održano ih je devet u periodu 1928-1929. g.

Mnogo je važnije da je Jakovu

Maestru povjereno da u jednom većem pisanom radu približi čitaocima folklorno blago, narodne običaje

sefardskih Jevreja, posebno u našim krajevima na srpsko-hrvatskom jeziku. Lauri Papo – Bohoreti je povjereno da to

isto uradi na đudeo-espanjol jeziku jer je dobrom dijelu stanovništva to bio maternji jezik. To bi pomoglo očuvanju

naših sefardskih idioma kao i raznolikosti oralne nezabilježene tradicije barem u obimu koliko je

do tada bilo očuvano. Oba rada su završena do određenog roka. Što se tiče

Bohorete, ona je to nastavila da radi do kraja svog života. Romanse i poslovice kao i narodne priče je utkala u svoje drame i studije. Pošto je bila i muzički obrazovana, uveliko je doprinijela komponovanjem pratnje raznim pjevačima amaterima. Neki bohoretisti vežu njenu djelatnost samo za društvo „Matatja“, zaboravljajući da je ona bila ne samo važan član nego i funkcioner u „La Benevolenciji“.

U drugom razdoblju svoga rada pa i kasnije, društvo je posvetilo veću pažnju izučavanju istorije Sefarda u drugim gradovima Jugoslavije, posebno u Dubrovniku. U dubrovačkom Državnom Arhivu je bilo mnogo upravo takve istorijske građe. „La Benevolencija“ je, nakon sporazuma sa upravnikom Državnog Arhiva Branimirom Truhelkom, materijalno pomogla da se kupi fotografska tehnika za snimanje toga blaga. Ovakva inicijativa tj. snimanje materijala je bila važna ne samo za sarajevske Sefarde nego i one u drugim gradovima tadašnje Jugoslavije. Jevrejske organizacije u drugim gradovima su to rado podržale. Za ovu akciju „La Benevolencije“ bio je zadužen dr Kalmi Baruh, uvaženi odbornik društva. 1931. g. on je proveo deset dana u Dubrovniku izučavajući pomenutu građu iz arhiva. Rezultate toga rada je objavio u Jevrejskom glasu u broju od 11. decembra, 1931. g. Ovom prilikom je dr Baruh upoznao profesora Jorja Tadića i dogovorio sa njim da upravo on napiše pomenutu monografiju o Jevrejima u Dubrovniku.

1932. g. u okviru društva, počeli su prosvjetni kursevi za proširenje opšteg znanja trgovačkih i zanatlijskih pomoćnika koje je držao prof. Eliezer Levi. Nastavni plan za ove kurseve su uradili prof. Eliezer Levi i dr Samuel Kamhi. Kursevi su trajali dvije godine. Na kursovima su predavali, osim prof. Eliezera Levija, prof. S. Pinto, dr Isak

Levi, dr Samuel Kamhi, prof. E. Eskenazi, dr I. Izrael i prof. J. Maestro.

Listove *Jevrejski glas* kao i ranije *Jevrejski život*, „La Benevolencija“ je obilato materijalno pomagala, a glavni urednici ovih listova su većinom bili članovi središnjeg odbora „La Benevolencije“ i redakcija *Jevrejskog glasa* je bila smještena u zgradi „La Benevolencije“. Osim pomenutog, društvo je pomagalo privatnu školu za učenje hebrejskog jezika *Safa Berura*. Dr Kalmi Baruh je bio neko vrijeme direktor te škole. Društvo je pomagalo i pjevačko društvo *Lira* u svakom pogledu i osnovala poseban fond na ime *Lire* od 5000 dinara kojim se pomagalo

školovanje talentovanih pjevača i kompozitora koji bi harmonizirali (obrađivali) jevrejske romanse i druge napjeve. Veliku pomoć u svakom pogledu, društvo je pružilo u izgradnji velikog hrama Kal Grandi. Osim toga društvo je dugo pomagalo jevrejsku menzu u Beogradu, te djelatnost sefardskog akademskog društva *Esperanza* u Zagrebu.

Sa drugim konfesionalnim društvima „Napretkom“, „Prosvjetom“, „Gajretom“ i „Narodnom uzdanicom“, „La Benevolencija“ je tijesno sarađivala.

Vrlo značajne su bile akcije L.B za pomoć siromašnim Jevrejima u Bitolju, kao i njemačkim Jevrejima Aškenazima, koji su uslijed progona došli u Jugoslaviju. Društvo je pomagalo „Crveni krst“, Narodno pozorište Sarajevo, a posebno osnivanje Šumarskog i Rudarskog fakulteta kao i fondove nekih nejevrejskih škola u Sarajevu i BiH.

Dr Vita Kajon je u svom referatu pomenuo sve uspjehe koje je „La Benevolencija“ do tada postigla (do 1933. g.). Inače se u cijelom referatu pojavljuje ideja o očuvanju i koheziji cjelokupne jevrejske zajednice u Jugoslaviji pa i šire.

Do kraja drugog perioda, „La Benevolencija“ je pomogla velikom broju sefardskih intelektualaca da završe školovanje i uspješno diplomiraju. Ako govorimo o cjelokupnom djelovanju „La Benevolencije“ moramo istaći dvojicu najistaknutijih pregalaca.

Rafael Atijas – Zekić je zapamćen kao pisac, prevodilac i diplomata, a manje kao nezamjenjivi i dugogodišnji blagajnik koji nije pristajao da obnaša druge više funkcije. Društvo je to priznalo i već 1918. g. ga je izabralo za počasnog člana, a prije same proslave tridesetogodišnjice naručilo od Romana Petrovića da napravi njegov portret koji je dugo ukrašavao prostorije Društva. Na samoj proslavi tridesetogodišnjice 1933. g., ispred velikog broja poštovalaca dr Kalmi Baruh mu je zahvalio za tridesetpetogodišnji predan rad.

Dr Vita Kajon, veliki organizator, istoričar, diplomata, poliglota, istaknuti političar i govornik uspio je da svojim znanjem i odličnim kontaktima osvoji publiku koja ga je uvijek nakon govora ispraćala velikim aplauzom. Sarađivao je sa više jevrejskih društava i drugih organizacija; Jevrejskom opštinom Sarajevo, sefardskim pokretima ali je zapaženo i njegovo zalaganje za kulturni napredak

grada Sarajeva. Bio je dugogodišnji organizacioni sekretar „La Benevolencije“ i stalno unapređivao njen rad, tako da je društvo postalo jedno od najvažnijih nacionalnih društava u tadašnjoj Jugoslaviji.

Treći period djelovanja „La Benevolencije“ je ne samo najkraći, nego i najteži i najopasniji. Pojava fašizma u Njemačkoj, a naročito dolazak Hitlera na vlast, dovelo je do naglog skoka antisemitizma. Uticaj njemačkog i talijanskog fašizma ubrzo je prihvaćen na skoro cijeloj teritoriji tadašnje Kraljevine Jugoslavije. Period do 1939. g. je ipak bio obilježen nekom vrstom opreza, a kasnije se uticaj fašizma razbuktao. U huškanju protiv Jevreja prednjačio je list „Balkan“. U broju od 11. juna 1938. g. piše: „Čivutsko kukurikalo Juda Altarac teroriše Srbe u Sarajevu“ ili „Jevreji predstavljaju predmet izbora sarajevske muke i nevolje“ („Balkan“ br. 393, str. 3) i tako dalje i sve žešće. Takvih i sličnih listova u Jugoslaviji je bilo dosta. Ovakav porast antisemitizma doveo je do prvih antisemitskih mjera. U *Službenim novinama* br. 293 – LXXX – od 5. oktobra, 1940. g. je objavljena „Uredba o upisu lica jevrejskog porijekla za učenike univerziteta, visokih škola u rangu univerziteta, viših, srednjih, učiteljskih i drugih stručnih škola“. Drugim riječima uveden je „Numerus clausus“ za Jevreje jer se u pomenute škole, po propisu te uredbe, može upisati samo određen broj učenika jevrejskog porijekla. Donesene su i druge odredbe, između ostalih, „Uredba o mjerama koje se odnose na Jevreje u pogledu obavljanja radnji sa predmetima ljudske ishrane“. Ove dvije pomenute uredbe su zajedno izašle, osim u *Službenim novinama* i u zagrebačkim *Narodnim novinama*, br. 230 od 9. listopada 1940. g.

Po prvoj sramotnoj uredbi u Sarajevu će se moći upisati kako slijedi:

- U I mušku realnu gimnaziju 4 učenika
- U II mušku realnu gimnaziju 5 učenika
- U I žensku realnu gimnaziju 3 učenice
- U II žensku realnu gimnaziju 4 učenice

Savez jevrejskih opština Jugoslavije je odmah reagovao na ovu uredbu, ali bez uspjeha. U Sarajevu je ubrzo osnovana srednja škola polu-privatnog karaktera da bi se time omogućilo ostalim Jevrejima da se obrazuju. U toj školi su predavali profesori Jevreji: dr Kalmi Baruh, dr Marcel Šnajder, prof.

Avram Pinto i drugi ali ne samo oni, predavali su i profesori nejevreji: prof. dr Vojin Gligić i njegova supruga te prof. Vera Šnajder kao i drugi. Sve ovakve pa i druge nevolje nisu mogle zaustaviti rad „La Benevolencije“. Društvo je neprestano pojačavalo rad i u to vrijeme izdalo dosta publikacija od kojih su neke već pomenute.

Krajem marta 1941. g. održane su protestne demonstracije skoro u cijeloj Jugoslaviji povodom pristupanja Jugoslavije Trojnom paktu. To se desilo i u Sarajevu. Protestovali su ljudi svih konfesija. Bilo je i demoliranja i nanošenja štete raznim objektima. Incijatori ovih demonstracija su bili uglavnom ljevičari. Kao i uvijek bilo je i dosta ljudi koji su namjerno uništavali sve što su mogli. Nije čudo što su za sve što se tada desilo bili optuženi Jevreji. U odgovoru na te optužbe, predstavnici svih jevrejskih organizacija okupljeni po pozivu „La Benevolencije“, upućuju odgovor 1. aprila na pismo od 29. marta 1941. g. u kome odlučno odbijaju optužbe na račun Jevreja. Pismeni odgovor su potpisali, u ime svih okupljenih organizacija, predsjednik „La Benevolencije“ dr Jakov Kajon i potpredsjednik Leon J. Finci. Ovo je bila vjerovatno jedna od posljednjih akcija svih jevrejskih organizacija koje je zastupala „La Benevolencija“ do početka Drugog svjetskog rata.

Ubrzo nakon kapitulacije jugoslavenske vojske i ulaska Nijemaca u Sarajevo, kao i formiranja

ustaške vlasti, donesene su razne protujevrejske mjere i zakoni. Jedna od takvih je bila postavljanje povjerenika u jevrejskim kulturnim i ostalim nacionalnim društvima, organizacijama, fabrikama, firmama, radnjama itd. U sva jevrejska nacionalna društva su postavljeni povjerenici kojima je ustaška vlast vjerovala. Za povjerenika u društvo „La Benevolencija“ je postavljen dr Maks Kovačić (vidi kompletnu listu povjerenika u Arhivu BiH). Taj povjerenik je, za razliku od većine drugih, dosta pomogao ne samo „La Benevolenciji“, Jevrejskoj opštini i nekim drugim jevrejskim organizacijama. Zbog svoje velikodušnosti i čovječnosti je bio odveden i kasnije ubijen u Jasenovcu. Bilo je i drugih povjerenika koji su u okviru svojih mogućnosti pomagali Jevrejima, bez obzira na veliku opasnost.

„La Benevolencija“ je bez sumnje bila najvažnije i najkompletnije kulturno-prosvjetno i humanitarno društvo u historiji jevrejskog naroda u BiH. Bila je ne samo opštenarodno društvo, nego je imala i rukovodeću ulogu u kompletnoj jevrejskoj sredini pa i šire. Ona je učestvovala u svim velikim akcijama i bila, kako je lijepo napisala Laura Papo – Bohoreta, u posveti u jednom od svojih najvažnijih djela *La mužer sefardi de Bosna (Sefardska žena u Bosni): „A la „Benevolencia“, valerosa amiga del progreso“ („Benevolenciji“, hrabroj prijateljici napretka“)*

Sarajevo, septembar 2017

MR KAMHI DAVID,

redovni prof. Sarajevskog Univerziteta, u penziji

BIBLIOGRAFIJA

1. Spomenica o proslavi tridesetogodišnjice jevrejskog kulturno-prosvjetnog društva „La Benevolencija“, uredio Stanislav Vinaver, Beograd – štamparija i cinkografija „Vreme“ A. D. 1924
2. Godišnjak, izdaju jevrejsko kulturno-prosvjetno društvo „La Benevolencia“ u Sarajevu i Dobrotvorno društvo „Potpora“ u Beogradu, Štamparija Menahem Papo – Sarajevo 1933 – 5694
3. Spomenica Majmonidesa 1135 – 1935, izdaje „La Benevolencija“ Sarajevo
4. Dr Haim Kamhi: Jevrejska publicistika u Bosni i Hercegovini, Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu 1566 – 1966, str. 107
5. Prof. Avram Pinto: Jevrejska društva u Sarajevu – Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu 1566 – 1966
6. Prof. Dr Aleksandar Stajić – Mr iuris Jakov Papo: Ubistva i drugi zločini izvršeni nad Jevrejima u Bosni i Hercegovini u toku neprijateljske okupacije, pomenuta Spomenica str. 205
7. Politička enciklopedija, Beograd 1975
8. Sarić Samija: Jevrejska kulturna i druga društva u Bosni i Hercegovini, 1885 – 1945 REGESTA (Državni arhiv BiH, Sarajevo 1995)
9. Mr David Kamhi: Doprinos nadrabina Morica Levija afirmaciji bosanskih Sefarda, PREPOROD br. 5/1087, 1. mart 2017